ДЕЯКІ ПІДХОДИ ЩОДО ПЕРЕКЛАДУ ІНОЗЕМНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ЛЕКСИКИ ІНЖЕНЕРІВ (НА МАТЕРІАЛІ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ)

Н. А. РУДНИЦЬКА, старший викладач,

А. В. БОРОВИК, магістр філології,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: nathalie.nauu@gmail.com, andriy.borovyk@koe.vsei.ua

<https://orcid.org/0000-0002-7077-0874>

Анотація. У статті досліджено основні підходи щодо перекладу іноземної професійної лексики інженерів, а також науково-технічних текстів, проаналізовано деякі аспекти перекладу інженерних дефініцій та обґрунтовано особливості деривації і функціонування професійної лексики інженерів. Одночасно у дослідженні окреслено пріоритетні напрями ділової і фахової комунікацій та обговорено деякі аспекти перекладу інженерних визначень, запропоновано довідкові джерела для визначення і тлумачення дефініцій інженерної лексики.

Аспекти перекладу української та французької професійної лексики інженерів є у постійному розвитку. У роботі охарактеризовані певні труднощі технічного перекладу, які виникають при відтворенні неологізмів та безеквівалентної лексики. Терміни та реалії інженерної сфери, найчастіше потрапляють до цієї групи. Безеквівалентні терміни виникають у результаті такого очевидного факту, коли наукові відкриття, технічні удосконалення, технологічні інновації відбуваються та виникають спочатку в одній країні, а потім стають надбанням інших. Нижчезазначений глосарій Французької Національної кваліфікаційної комісії з інженерних кадрів, який регулярно оновлюється, сприятиме кваліфікованому перекладу професійної лексики інженерів.

В роботі також представлено аналіз способів перекладу і особливості застосування термінів інженерної сфери українською мовою.

Ключові слова: термінологія, переклад науково-технічних текстів, фахова комунікація.

Вступ. Питання володіння іноземною мовою є ключовим інструментом для професійного та академічного успіху майбутнього інженера, ефективного фахового спілкування на міжнародному рівні. А розвиток іншомовної компетентності професіоналів тієї чи іншої галузі є необхідною передумовою для економічного успіху конкретної галузі і співпраці з передовими країнами.

Кожна сфера життя і знання характеризується певним дискурсом. Лінгвісти нараховують сьогодні близько 300 фахових мов, а отже переважну частину професійного лінгвістичного фонду складає саме фаховий дискурс.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Українське термінознавство

інженерної галузі має достатньо солідну школу, представлену багатьма вченими: Л. Полюга, Г. Вознюк, О. Микитюк, Г. Наконечна, О. Романова, О. Кринець, Л. Харчук та інші. Відомо, що науково-технічні тексти характеризуються особливим стилем, який відрізняє їх від інших типів текстів. Серед лексичних труднощів перекладу інженерної лексики науковці виокремлюють багатозначність слів (термінів) та вибір адекватного словникового відповідника або варіанту перекладу слова (терміна), правильне застосування того чи того способу перекладу лексики, визначення межі припустимості перекладацьких лексичних трансформацій, переклад термінів-неологізмів, аббревіатур.

Мета цієї статті – визначити роль

перекладу франкомовної фахової лексики, проаналізувати деякі аспекти перекладу інженерних дефініцій та обґрунтувати деякі особливості деривації і функціонування професійної лексики інженерів.

Основна складність перекладу науково-технічних текстів, а саме переклад термінів, полягає у розкритті та передачі засобами української мови іншомовних реалій. Обов'язковою умовою повноцінного перекладу будь-якого спеціального тексту, особливо науково-технічного, є повне розуміння його перекладачем і кваліфікованого перекладу.

Зважаючи також на «хибних друзів» перекладача, як іншомовні слова і терміни (*logiciel, m*, замість *programme, m*), різного роду власні імена і назви (фірм, установ і організацій). До граматичних відмінностей відносять особливості граматичної будови мови (*vis à vis*), форми і традиції письмового наукового мовлення. Наприклад, у французьких фахових текстах значно частіше, ніж в українських, вживаються форми пасивного стану та неособові форми дієслова, дієприкметникові звороти і специфічні синтаксичні конструкції, особові займенники першої особи однини та номінативні речення, одночленні інфінітивні, тощо [1].

Методи дослідження. У спеціальному тексті нерідко буває елемент новизни, який є особливо цікавим для читача, але пов'язаний із вживанням нових термінів, ще не зафіксованих у словниках. Зрозуміло, що такі випадки можуть створювати серйозні проблеми для перекладача. Основні умови подолання цих труднощів полягають у детальному аналізі описуваного явища і передачі його термінами, що вже є усталеними в науці. Отже, в термінології, яка вивчає закономірності утворення, розвитку та функціонування термінів у певній галузі послуговуються статичним і аналітичним методами дослідження.

Результати дослідження. Актуальні наукові проблеми, найновіші технічні винаходи і відкриття висвітлюються у дру-

кованих виданнях і перш за все – у періодичних виданнях, до яких і повинен звертатися перекладач. Необхідно точно встановити, у чому полягає описування в автентичному тексті проблема і в чому полягають проблеми її викладу в перекладі.

Так, наприклад при перекладі терміну *manager (m)*: *керівник підприємства, головний менеджер*, необхідно зважати на французький соціально-економічний аспект:

Un manager est un cadre qui conduit une équipe, il définit les méthodes et les priorités qui permettront d'atteindre les objectifs de l'entreprise et son développement.

Менеджер – це фахівець, який керує командою, визначає шляхи і пріоритети, що дозволять досягти цілей підприємства та його розвитку [4].

Зазвичай основною ознакою технічного тексту вважають наявність у ньому великої кількості фахових термінів. Однак головні труднощі у перекладі виникають не у зв'язку з перекладом окремих термінів, які уже зафіксовані у термінологічних словниках, а з відтворенням змісту фрази, контексту. Виділяють загальний контекст та вузький контекст. Під загальним контекстом розуміють зміст конкретного речення та тексту загалом. Під вузьким контекстом розуміють семантико-синтаксичні особливості слів [6].

Певні труднощі у процесі технічного перекладу виникають при відтворенні неологізмів та безеквівалентної лексики. Без еквівалентні терміни виникають, коли наукові відкриття, технічні удосконалення, технологічні інновації відбуваються та виникають спочатку в одній країні, а потім стають надбанням інших. Тому і відповідне збагачення понятійного апарату в тій або іншій сфері відбувається нерівномірно: на певних етапах одна мова випереджає іншу. Наприклад, термін *filière (f)*: *технологічна ланка, галузь, канал*.

Важлива особливість сучасного інженерного дискурсу полягає у взаємному проникненні спеціальної термінології з однієї сфери в інші. Так, наприклад, сфера інформаційних технологій, де дуже швидко відбуваються зміни, формуються

нові поняття, виникають нові терміни. Характерною рисою цих лексичних одиниць є те, що, по-перше, значення терміну встановлюється в процесі передбачуваної домовленості, яка закріплюється стандартами, по-друге, термін набуває певного лексичного значення в терміносистемі, існування якої залежить від розвитку науки.

Отже, актуальною проблемою для перекладачів є нормування української науково-технічної термінології. Г. Наконечна у своєму огляді історії та сучасного стану цього питання виділяє 5 основних підходів: формальний; етнографічний, консервативний, інтернаціональний, поміркований [2].

Необхідно зауважити, що утворення нових французьких термінів здійснюються за допомогою тих самих способів і засобів, що й утворення нових слів загальнонаціональної мови. Основними способами словотворення в сучасній загальнонаціональній французькій мові виділяються:

- семантичне словотворення або семантичний розвиток значення слова з використанням вже наявних ресурсів мови: метафоричне та метонімічне перенесення значення слів;

- морфологічне словотворення: афіксальна деривація, парасинтез, непряма деривація або конверсія, словоскладання, телескопічний спосіб, абревіація, скорочення, використовуючи власні ресурси;

- запозичення з інших мов з використанням ресурсів інших мов;

- синтаксичне словотворення, тобто лексикалізація цілих синтагм [3].

Основними способами термінотворення у французькій мові є морфологічний та синтаксичний.

Інженерна термінологія – це слова і словосполучення, що означають конкретні або абстрактні поняття галузі інженерії, менеджменту, техніки, тощо. Основною якістю терміну є його однозначність. Але ця однозначність відносна. Наприклад, термін «агробізнес» (від фр. *agribusiness*) є калькою-

запозиченням з англійської мови і означає сукупність заходів та операцій, пов'язаних із сільським господарством і харчовою промисловістю [7]. Необхідно зазначити що, паралельно із терміном «агробізнес» активно вживаються і такі поняття, як «харчовий (продовольчий) сектор» (від фр. *secteur agroalimentaire*), «продовольча система», «агропромисловість» (від фр. *agro-industrie*), які вживаються як синоніми [5].

Щодо інженерного перекладу з французької мови на українську, то об'єктом перекладу можуть бути технічні видання, демонстрації нових технологій, продукції, тощо. Наприклад, поняття *énergie hydraulique, (éolienne, solaire, nucléaire)* – *гідравлічна енергія (вітрова, сонячна, ядерна)*, безпосередньо стосується інженерної тематики, і має прямий відповідник в українській мові.

Іншомовна професійна лексика інженерів активно функціонує в професійному дискурсі, оновлюється, вдосконалюється. Вона є відкритою системою, здатною розвиватися за сучасними дериваційними законами. У системі науково-технічної термінології відбуваються різноманітні лексико-семантичні процеси. Системні термінологічні лексико-семантичні групи підтверджують усебічне відображення широкого кола наукових та технічних понять. Термінoderивація професійної лексики інженерів ґрунтується на пріоритетності поняттєвого і практичного аспектів, що забезпечує когнітивно-комунікативну єдність усіх лінгвістичних компонентів, які творять цю терміносистему.

Інженерна галузь характеризується також наявністю великої кількості складених термінів, утвореними кількома радикалами для позначення якогось одного поняття. Під час передавання таких термінів засобами українською мови ми часто вдаємося до різноманітних перекладацьких прийомів, адже не завжди в мові перекладу присутній еквівалент чи навіть відповідник для позначення необхідного термінологічного поняття.

Серед французьких термінів сфери управління маємо *аванс, афера, афінаж, промеса, реалізація, ретур, форфейтинг, форс-мажор, франшиза та інші*. Фахівець має консультуватися при перекладі періодичними друкованими виданнями, які висвітлюють актуальні інженерні проблеми та найновіші технічні винаходи та комунікувати з фахівцями даної галузі. Так, наприклад на сайті Французької Національної кваліфікаційної комісії з інженерних кадрів (*Commission des Titres d'Ingénieur: CTI*) розміщено глосарій, який регулярно оновлюється [8]. Хоча у французькій науковій літературі здебільшого використовуються синоніми латинського походження, які українською мовою ми

зазвичай передаємо зі збереженням латинського кореня.

Висновки. Отже, проаналізувавши деякі аспекти перекладу інженерної лексики і перекладу франкомовних фахових науково-технічних текстів, можна констатувати, що для перекладача важливим є знання базової термінологічної системи певної царини знань, з якою він працює, постійний моніторинг і аналіз нових терміно-логічних утворень у певних галузях знань. Поняття, що входять у загальні категорії: предметів, процесів, властивостей, величин, містять певний набір ознак, диференційних сем, який необхідно найбільш точно, стисло і семантично визначити і перекласти.

Список використаних джерел

1. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2004. 576 с.

2. Наконечна Г. В. Термінологізація і детермінологізація: ступінь опрацювання й вектори розвитку. Теорія терміна: конкретизація лексико-семантичних парадигм: монографія. / З. Й. Куньч, Г. В. Наконечна, О. Р. Микитюк, С. З. Булик-Верхола, Ю. В. Теглівець. Львів : Галицька Видавнича Спілка, 2018. 180 с.
URL:<http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/43420/1/MONO-Kunch.pdf> (дата звернення: 16.10.2019).

3. Пітин В. М. Особливості науково-технічного перекладу французької мови та способи його навчання. *Молодий вчений*. 2017. № 4. С. 204-208.

4. Рудницька Н. А. Інноваційні методи в процесі професійної підготовки майбутніх інженерів аграрного профілю Франції. *Проблеми освіти: Наук.-метод. зб. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України*, 2015. Вип. 83. Ч. 2. С. 157-161.

5. Рудницька Н. А. Структурно-семантична специфіка термінології сфери агробізнесу у французькій мові. *Розвиток сучасної освіти: теорія, практика, інновації* : зб. матеріалів II Міжнар. наук.-

практ. конф., Київ, 25-26 лютого 2016 р. Київ : Міленіум, 2016. С. 195-196.

6. Сіденко Н. Лексичні проблеми перекладу сучасної науково-технічної літератури. *Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах СНД* : зб. матеріалів XVIII Міжнар. наук.-практ. конф. 2013.
URL:<http://oldconf.neasmo.org.ua/node/973>(дата звернення: 9.10.2019).

7. Définition de l'agribusiness. *Dictionnaire Larousse*. URL: <http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/agrobusiness/1791>. (дата звернення: 9.11.2019).

8. Glossaire. *CTI: Commission des Titres d'Ingénieur*. URL: <https://www.cti-commission.fr/> (дата звернення: 9.11.2019).

References

1. Karaban, V. I. (2004). *Pereklad anhliiskoi naukovoї i tekhnichnoi literatury. Hramatychni trudnoshchi, leksychni, terminolohichni ta zhanrovo-stylistychni problemy*. Vinnytsia: Nova knyha. 576 p.

2. Nakonechna, H. V. (2018). *Terminolohizatsiia i determinolohizatsiia: stupin opratsiuvannia y vektory rozvytku. Teoriia termina: konkretyzatsiia leksyko-semantychnykh paradyhm: monohrafiia*. / Z. Y. Kunch, H. V. Nakonechna, O. R. Mykytiuk, S. Z. Bulyk-Verkhola, Yu. V. Tehlivets. Lviv. Retrieved from

<http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/43420/1/MONO-Kunch.pdf>

3. Pityn, V. M. (2017). Osoblyvosti naukovo-tekhnichnoho perekladu frantsuzkoi movy ta sposoby yoho navchannia. *Molodyj vchenyj*. Iss. 4, 204-208.

4. Rudnytko, N. A. (2015). Innovacijni metodyky v procesi profesijnoi pidhotovky majbutnich inženeriv aharnoho profilju Francii [Innovative methods in the professional training of future agricultural engineers of France]. *Problemy osvity. Nauk.-metod. zb. / Instytut innovacijnyx tehnologij i zmistu osvity MON of Ukraine*. Iss. 83. Part 2, 157–161.

5. Rudnytska, N. A. (2016). Ctrukturno-semantychna spetsyfika termi-nolohii sfery ahrobiznesu u frantsuzkii movi [Structural-semantic specifics of the terminology of agribusiness in French]. *Rozvytok*

suchasnoi osvity: teoriia, praktyka, innovatsii zb. materialiv II Mizhnar. nauk.-prakt. konf., 195–196.

6. Sidenko, N. (2013). Leksychni problemy perekladu suchasnoi naukovo-tekhnichnoi literatury [Lexical problems of translation of modern scientific and technical literature]. *Problemy ta perspektyvy rozvytku nauky na pochatku tretoho tysiacholittia u krainakh SND* zb. materialiv VIII Mizhnar. nauk.-prakt. konf., Available at: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/973> (accessed 9.10.2019).

7. Définition de lagribusiness. Dictionnaire Larousse (2019). Available at: <http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/agribusiness/1791> (accessed 9.11.2019).

8. Commission des Titres d'Ingénieur: CTI (2019). Available at: <https://www.cti-commission.fr/> (accessed 9.11.2019).

SOME APPROACHES TO TRANSLATION OF FOREIGN PROFESSIONAL VOCABULARY OF ENGINEERS (BASED ON THE FRENCH LANGUAGE MATERIAL)

N. A. Rudnytska, A. V. Borovyk

Abstract. *The article deals with the basic approaches to the translation of foreign professional vocabulary of engineers, as well as scientific and technical texts, analyzes some aspects of translation of engineering definitions and substantiates the peculiarities of derivation and functioning of professional vocabulary of engineers. At the same time, the study outlines the priority areas of business and professional communications and discusses some aspects of translation of engineering definitions, and provides reference sources for defining and interpreting the definitions of engineering vocabulary. Aspects of translation of Ukrainian and French professional vocabulary of engineers are in constant development. The paper describes some difficulties of technical translation, which arise in the reproduction of neologisms and equivocal vocabulary. Engineering terms and realities most often fall into this group. Non-equivalent terms arise from the obvious fact that scientific discoveries, technological improvements, technological innovations occur and first occur in one country and then become the property of others. The following glossary of the French National Qualifications Commission for Engineering, which is regularly updated, will facilitate the skilled translation of the professional vocabulary of engineers.*

The research also analyzes the ways in which terms are translated into Ukrainian. The peculiarities of the application of these methods of transfer of French terms are described.

Keywords: *terminology, translation of scientific and technical texts, professional communication.*